

Погорельцева І.В.
студентка
Науковий керівник – Александрова М.М.
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирський державний технологічний університет

ФАНДРЕЙЗИНГ – ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Діяльність більшості бібліотек в Україні потребує залучення джерел фінансування, що в фінансовій літературі отримало назву фандрейзинг. В Україні функціонують національні, державні, обласні, універсальні, наукові, публічні бібліотеки, що мають некомерційний характер діяльності. За підсумками 2017 року в Україні функціонує 15916 бібліотек, в Житомирській області їх кількість становить 804. Основним джерелом фінансування бібліотек є бюджет держави. За останні роки державою було виділено: у 2016 році – 1978633 тис. грн., у 2017 році – 2615097,6 тис. грн. для бібліотек по всій Україні, у тому числі 69398,9 тис. грн. та 88788,2 тис. грн. відповідно для бібліотек Житомирської області.

Постійне недофінансування бібліотек бюджетом, викликає потребу в пошуку додаткових коштів. Саме тому, фандрейзинг стає все більш важливим процесом для розвитку бібліотек. Проблему пошуку додаткових коштів бібліотеками України досліджують такі науковці і практики, як В. Семесько, Л. Комаринська, М. Войцеховська, Н. Розколупа, О. Башун, О. Шнирков, Т. Добко. Проте, не зважаючи на таку зацікавленість проблемою пошуку додаткових джерел фінансування бібліотек науковцями, дане питання залишається нерозв'язаним.

В довідниковій літературі, термін фандрейзинг походить від англійського слова fundraising (fund (фонди, кошти) і raising (збільшувати)), що означає збір коштів, мобілізація капіталу. Щодо фандрейзингу бібліотек, то це пошук і залучення додаткових джерел їх фінансування [9]. Фандрейзинг у вітчизняній бібліотечній справі почав використовуватись нещодавно. Даний термін використовується також в сферах освіти, науки, науково-дослідних робіт, фізичної культури та спорту.

Поняття «фандрейзинг» прийшло в Україну з США, де воно використовується в сфері фінансування некомерційних недержавних організацій. Створення більшості бібліотек світу пов'язане з пожертвами багатих людей у вигляді книжок, грошей на будівництво бібліотек, з меценатами, відкриттям та існуванням бібліотек на членські внески [10]. Найбільш поширеними джерелами додаткового фінансування бібліотек в Україні визначено: благодійництво, пожертви, меценатство, спонсорство та платні послуги.

Науковцем О. Башун було виділено такі фундаментальні чинники по залученню додаткових коштів, як:

- правильний вибір лідерів;
- добре опрацьований план та переконлива мета, для чого потрібні кошти [1].

Саме ці чинники вказані в Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073–VI [4].

Більшість українських бібліотек, як джерело додаткового фінансування, використовує платні послуги.

Якщо розглядати досвід зарубіжних країн, то бібліотека і архів Канади формує четверту частину свого річного бюджету за рахунок платних послуг. Юридична бібліотека при Бібліотеці Конгресу США має свій сайт, за допомогою якого користувачі з усього світу можуть отримати юридичні консультації з національного та міжнародного права будь-якої країни світу. Крім того вона постійно проводить опитування серед своїх відвідувачів щодо напрямків своєї діяльності. Даним опитуванням було встановлено, що найбільшим попитом користуються матеріали у вигляді аудіо і відео. Також, в наслідок даного опитування, бібліотекою було створено проект «Пам'ять Америки», на реалізацію якого було отримано 45 млн. доларів: 15 млн. від Конгресу США, останні були пожертвовані громадськістю та організаціями [7].

Наступним джерелом фінансування бібліотек є пожертви. У своїй праці «Фандрейзинг або мистецтво збирання коштів» О. Башун зазначила, що в США в середньому щорічні пожертви становлять майже 129 млрд. дол. [1]. Наприклад, в Лас-Крусес (Нью-Мексико) Меморіальна

бібліотека Томаса Бранігана отримали 10 акцій від фонду Діснея, які пожертвував клуб «Життя членів» і в даний час їх вартість становить понад 1000 доларів.

Фінансуванням бібліотек в Україні переважно займаються благодійні фонди. Найбільш поширеним благодійним фондом в Україні є Міжнародний Благодійний фонд «Відродження», заснований у 1990 році, який надав українським бібліотекам в жовтні 2018 року понад 1 млн. нових книжок вартістю 120 млн. грн. (табл. 1) [5]. В червні 2015 року в Україні розпочав діяльність Благодійний фонд «Бібліотечна країна». Він здійснює благодійну діяльність, спрямовану на надання допомоги бібліотек України. Даним фондом було розроблено проект «Подаруй книгу рідній бібліотеці», який полягав в тому, що будь-яка особа може придбати книжки від українських письменників, переказавши певну суму у якості благодійної допомоги на рахунок Фонду, а обрані книги будуть відправлені в зазначену благодійником бібліотеку [2]. Слід відмітити, що в Україні створено багато благодійних фондів, серед яких: Міжнародний Благодійний Фонд захисту та сприяння розвитку бібліотек України (1999 р.), Благодійний фонд розвитку Національної бібліотеки України для дітей (листопад 2014 р.), Благодійний фонд Ранок-Україна (серпень 2014 р.), Український культурний фонд (серпень 1999 р.) та інші.

Таблиця 1

Фінансування програм Міжнародним Благодійним фондом «Відродження» (2017–2018 рр.)*

Рік	Сума закупівлі, млн. грн.	Видавництв до закупівлі	Назв до закупівлі	Середній наклад	Загальна к-сть примірників	Середня ціна прим. грн.	Загальна сума, млн. грн.
2017	48,7	45	138	3787	522660	93,17	48696233,00
2018	120	92	741	1388	1028800	116,64	119996390,00

*Складено автором на основі [5].

Згідно даним наведеним в табл. 1 можна побачити, що розмір загальної суми на закупівлю примірників зріс на 146,42 %, це зумовлено зростанням у 2018 році середньої ціни за один примірник на 25,19 % та загальної кількості примірників на 96,84 %. Також відбулись такі зміни як: збільшення суми закупівлі у 2018 році на 146,41 % порівняно з 2017 роком, кількості видавництв до закупівлі на 104,44 %, кількості назв до закупівлі на 436,96 %, а також зменшення розміру середнього накладу на 63,35 %.

Окрім благодійних фондів, в Україні функціонує Міжнародна благодійна організація «Інститут професійного фандрейзингу», створена в квітні 2008 року, ціллю якої є розвиток взаємовідносин між благодійниками та організаціями громадянського суспільства.

Ще одним додатковим джерелом фінансування бібліотек є спонсорство. Останнім часом більшість бібліотек залучає додаткові кошти за рахунок участі у різних програмах, розробляючи різні проекти, ціллю яких є отримання грантів. Для бібліотек України спонсорство є найбільш перспективним джерелом додаткового фінансування, оскільки розмір допомоги (гранту) сягає декілька тисяч доларів. У Житомирській області, для прикладу, за 2017 рік Міжнародним благодійним фондом «Відродження» було надано грант в розмірі 180 тис. дол. на реалізацію двох проектів. Крім того, Українським культурним фондом надано у жовтні 2018 року грант м. Житомиру у розмірі 1 млн. грн. на проведення фестивалю сучасної культури «Жовтень у жовтні».

Що стосується пожертв, то в Україні, як джерело додаткового фінансування, воно є найменш поширеним серед приватних осіб, що пов'язано насамперед із низьким рівнем життя.

Орієнтуючись на досвід зарубіжних країн, на превеликий жаль, більшість вітчизняних бібліотек не використовуює платні послуги такі, як: виготовлення буклетів; надання послуг підприємствам, установам і організаціям у проведенні мистецьких, культурно-просвітницьких, громадських презентацій, круглих столів, вечорів-розмов, надання поліграфічних послуг, надання послуг з організації та проведення культурно-масових заходів, міжнародних симпозіумів, науково-практичних конференцій, семінарів, майстер-класів та інші види послуг, які активно використовують найрозвинутіші країни світу [6].

Надання платних послуг бібліотеками України регулюється Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР, яким зазначено, що бібліотеки, які надають безкоштовно основні бібліотечні послуги, звільняються від оподаткування доходів, отриманих від надання платних послуг [3]. Ще одним нормативно-правовим актом є Постанова

КМУ від 12 грудня 2011 року №1271 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності» в якому визначені види платних послуг [8].

Таким чином, для розвитку фандрейзингу в Україні потрібно створити сприятливі умови як з боку держави, так і з боку суспільства. Крім того, бібліотекам необхідно довести свою необхідність, створити стратегію розвитку бібліотечної справи, провести роботу зі створення іміджу (екскурсії, виставки, ярмарки, наукові конференції) і рекламної компанії (буклети, звукові рекламні записи, відеоролики), розробити тактику залучення додаткових ресурсів. Досвід розвинених країн показує, що бібліотекам України необхідно:

- проводити часті опитування серед своїх відвідувачів, щоб мати змогу покращувати свою діяльність;

- створювати свої сайти, щоб дозволити відвідувачам вільно користуватися їх інтелектуальною власністю, тобто отримати вільний доступ до різних видів словників, енциклопедій;

- проводити книжкові аукціони, літературні вікторини

- інші заходи, які допоможуть зацікавити спонсорів, благодійників.

Список використаних джерел:

1. Башун О. Фандрейзинг або мистецтво збирання коштів: Наук.-метод. рекомендації бібліотекам / Донец. ОУНБ; Ред. Ю.О. Лебедева. – Донецьк, 1998. – С. 15.

2. Благодійний фонд «Бібліотечна країна» [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: БФ «Бібліотечна країна», 2016. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?organization=bf-bibliotechna-krajina>

3. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27 січня 1995 року № 32/95-ВР (зі змінами та доповненнями).

4. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI (зі змінами та доповненнями).

5. Міжнародний фонд Відродження [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. Київ : МФВ, 2018. – Режим доступу: http://www.irf.ua/allevnts/news/uib_zakupivli/

6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського / Платні послуги бібліотек : правовий аспект та зарубіжний досвід [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НБУВ, 2018. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/538>.

7. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського / Бібліотека Конгресу США: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НБУВ, 2018. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/550>

8. Постанова КМУ від 12 грудня 2011 року №1271 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності» (зі змінами та доповненнями).

9. Словник нових бібліотечних термінів [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: Центральна районна бібліотека ім. П.Г. Тичини, 2013. – Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/000693638d7bc4c171c7c>

10. Фандрейзинг у бібліотеках США та України: XVI конференція з української проблематики (Урбана-Шампейн, штат Іллінойс, США, 20–25 червня 1997 р.) // Вісн. Кн. палати. – 1997. – С. 3–6.